

Corregir el text per corregir la frase

Gemma Gimeno

Televisió Espanyola a Catalunya

Gemma Gimeno Vacarissas (Molins de Rei, 1961) és llicenciada en filologia catalana per la Universitat de Barcelona. Treballa de coordinadora del Centre de Normalització Lingüística de Molins de Rei i de lingüista a Televisió Espanyola a Catalunya, a Sant Cugat del Vallès.

L'agència de notícies EFE addueix el prestigi, entre d'altres raons, per explicar el seu *Manual de español urgente*¹ i la feina dels seus assessors lingüístics. Igualment, en els mitjans de comunicació audiovisual, la qualitat lingüística contribueix a una bona reputació, de la mateixa manera que hi contribueix un bon tractament de la imatge. Això explica, en part, la presència de correctors en els informatius de TVE Catalunya gairebé des que en van començar les emissions, ja fa vint-i-cinc anys. El corrector posa la cirereta al pastís per fer-lo més llaminer. En aquest primer paper que se li assigna, l'únic compromís que té el lingüista és amb la llengua normativa.

Però la feina de cada dia porta els lingüistes que treballen per als *Informatius* a vetllar perquè els missatges emesos compleixin les condicions de claredat, concisió i precisió exigibles als enunciats lingüístics que conformen un noticiari.

Els textos han de ser fàcils d'entendre, per la qual cosa els redactors els han d'haver escrit amb les paraules imprescindibles i sense caure en la vaguetat. Per tant, la funció del corrector és vigilar que aquests textos s'ajustin a la varietat estàndard de la llengua oral i a un registre formal, ni vulgar ni especialitzat; que l'estructura interna de les frases segueixi un ordre pragmàtic; que els temps verbals o que els connec-

1. AGENCIA EFE, *Manual de español urgente*, Madrid, Cátedra, 2001.

tors entre frases siguin els adequats; que el lèxic hagi estat ben triat; que els redactors evitin els conceptes abstractes i les substantivacions; que les frases subordinades siguin les justes o que la puntuació sigui apropiada.

El lingüista ja no sols treballa amb una gramàtica i un diccionari, sinó també amb un llibre d'estil. Durant molts anys, TVE Catalunya ha fet seu el llibre *Les notícies a la televisió*,² de Llúcia Oliva i Xavier Sitjà.

Ara bé, en el procés de producció d'un *Informatiu* el corrector és el primer destinatari d'un missatge ja elaborat, escrit pel redactor a partir de fonts molt diverses que no sempre són en la mateixa llengua (entrevistes, teletips, notes de premsa, intercanvis d'Eurovisió, diaris, butlletins de ràdio...) i que té el vistiplau de l'editor. Per fer-ne la correcció, n'ha de descodificar els continguts, tant els explícits com els implícits. Això l'obliga a ser hàbil i àgil a l'hora de posar en joc les competències enciclopèdica, retoricopragmàtica i lògica, que, juntament amb la competència lingüística, conformen la capacitat comunicativa de qualsevol parlant. La seva única font és el text mateix que ha de corregir. Si hi ha cap enunciat lingüístic del qual no pot extreure cap contingut o del qual pot inferir un contingut erroni, l'ha d'esmenar, aquell enunciat; si sap que el redactor vol que el text inclogui una determinada informació, ha de fer per manera que aquest contingut afegit tingui suport lingüístic.³

Seguint el mateix camí que han fet els darrers anys els estudis lingüístics, que cada cop s'han anat interessant més per la pragmàtica, el corrector a TVE Catalunya té un compromís no sols amb la llengua amb què treballa i amb l'estil amb el qual el seu mitjà s'identifica, sinó que també ha de procurar perquè el procés comunicatiu sigui reeixit. Els destinataris, en aquest cas telespectadors, se'ls ha de mantenir interessats⁴ i han de poder entendre, amb el mínim d'esforç possible, tots els missatges.

2. LLÚCIA OLIVA i XAVIER SITJÀ, *Les notícies a la televisió*, Madrid, Instituto Oficial de Radio y Televisión, 1990.

3. Aquesta idea dels continguts explícits i implícits que necessàriament han de posseir un suport lingüístic per poder ser descodificats i de les competències comunicatives està molt ben explicada a Margarida BASSOLS, «Les inferències pragmàtiques», a Rosa ARTIGAS [COORD.], *El significat textual*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1995.

4. «[...] en general les autoritats en qualsevol ordre són fonts interessades a fer saber coses. Els mitjans recullen aquests fets comunicats per diverses fonts interessades i els elaboren amb un criteri clar: recollir allò que pugui interessar el seu públic i presentar-ho d'aquella manera que pensin que farà que hi parin atenció, és a dir, que s'hi interessin.» (Llorenç GOMIS, «Els gèneres periodístics», a Imma CREUS, Joan JULIÀ i Silvia ROMERO (ed.), *Llengua i mitjans de comunicació: Actes del Congrés de Llengua i Mitjans de Comunicació*, 1999, Lleida, Pagès, col·l. «Retalls», núm. 2.)

Posaré uns quants exemples d'enunciats que vam corregir perquè amenaçaven l'èxit del procés de comunicació.

És freqüent que, per evitar la repetició d'un nom propi, els redactors anomenin de maneres diferents un personatge. Aquest costum, molt estès entre els redactors d'esports sobretot (Kluivert = l'holandès = el blaugrana = el davanter), pot portar confusions.

*Amb motiu del centenari de la mort del poeta Jacint Verdaguer, avui s'ha fet un acte d'homenatge a mossèn Cinto.

Tal com està expressat aquest enunciat, Jacint Verdaguer i mossèn Cinto podrien no ser la mateixa persona. En virtut de la competència enciclopèdica, el corrector va canviar la frase i va deixar:

Amb motiu del centenari de la seva mort, avui s'ha fet un acte d'homenatge al poeta Jacint Verdaguer, mossèn Cinto.

El corrector també aplica la seva competència enciclopèdica quan s'adona que falten elements per completar una informació. Aquest és el text amb què el presentador de *L'Informatiu* volia donar pas a una notícia sobre el terratrèmol a la regió italiana de Molise esdevingut dos dies abans:

*La justícia italiana investiga si hi va haver cap imprudència en la catàstrofe de San Giuliano de Puglia, on vint-i-sis nens van morir perquè l'escola es va ensorrar. L'edifici no tenia ni 50 anys. Els veïns han hagut de ser evacuats. Avui una comissió judicial ha inspeccionat la zona. Demà hi ha el funeral de totes les víctimes del terratrèmol.

Enlloc no diu que l'escola es va esfondrar per culpa del terratrèmol, ni quan va ser. I a més, és com si l'ensorrament i el terratrèmol no tinguessin cap relació. A part d'altres canvis en la resta del text, la primera frase va acabar sent:

La justícia italiana investiga si hi va haver cap imprudència en la catàstrofe de San Giuliano de Puglia, on vint-i-sis nens van morir quan, amb el terratrèmol d'abans-d'ahir, l'escola se'ls va ensorrar.

La competència retoricopragmàtica porta el corrector a substituir aquesta frase amb què acabava una notícia sobre les visites al cementiri el dia de Tots Sants:

*Les vendes de rams de crisantems han anat disminuint els darrers deu anys.

Per aquesta altra:

Les vendes de rams de crisantems han anat disminuint els darrers anys.

Perquè, en aquest cas, ser tan exactes no ens aporta res de nou. No ens explica què passava deu anys enrere, si les vendes augmentaven, si feia anys que s'havien establert, ni la causa de la davallada.

I també és en aplicació d'aquesta competència retoricopragmàtica, de coneixement dels principis perquè un discurs sigui persuasiu, que el corrector pot esmenar un text com aquest:

*Sens dubte, la sequera que pateix Catalunya des de fa molts mesos augmentarà el risc d'incendis. De fet ara els embassaments més importants estan a la quarta part de la seva capacitat. En algunes poblacions ja pateixen restriccions d'aigua i els pagesos ho estan notant.

Perquè el locutor digui:

Sens dubte, la sequera persistent augmenta el risc d'incendis. Però a més a més, actualment als embassaments més grans de Catalunya només queda la quarta part de l'aigua que hi cap. En algunes poblacions ja hi ha restriccions d'aigua i els pagesos no poden regar.

Un altre exemple. Per efecte de la competència lògica, el corrector va modificar l'ordre d'aquest enunciat:

*Avui fa sol a la muntanya, però també a la costa i molta gent ha aprofitat el dia per recuperar el bronzejat de l'estiu i anar a la platja.

I la frase va quedar així:

Avui fa sol a la muntanya, però també a la costa i molta gent ha aprofitat el dia per anar a la platja i recuperar el bronzejat de l'estiu.

Perquè sabia que el redactor el que volia explicar és precisament això, que la gent havia anat a la platja a prendre el sol.

Potser per les rutines de producció d'informatius a TVE Catalunya, que fomenten la col·laboració entre el redactor i el corrector i que atorguen tota la validesa al text corregit, que és «el text bo», el corrector esdevé en última instància el responsable dels enunciats lingüístics emesos. I com que aquests enunciats formen part d'un conjunt, la notícia, el qual està inclòs en un altre, l'informatiu, en bona part el corrector es fa càrrec de l'adequació de tot el discurs a la situació comunicativa en què es desenvolupa i de la coherència i la cohesió interna d'aquest discurs.

Això obliga a tenir una idea clara de l'estructura de tot *L'Informatiu*: què són els titulars i què diran, quins blocs configuren el noticiari d'aquell dia (notícies de política, d'informació internacional, de societat, d'esports...), on va cada bloc, quines són notícies d'última hora i quines no, etc. També cal que sàpiga com són els formats de les notícies: si són textos que el presentador llegeix davant la càmera; si són textos que també llegeix el presentador però amb imatges del succés que explica tapant-lo; si són notícies llegides per un locutor invisible per al telespectador.

Que la base de la feina del corrector sigui el text, la lingüística del text, no vol dir que oblidem la gramàtica; al contrari. Sovint els periodistes que escriuen per als informatius audiovisuals estan encotillats per unes fórmules d'explicar les coses que, a més de no ser gens apropiades per a un discurs oral, moltes vegades són un cúmul de despropòsits, en el sentit que no són en absolut el mitjà eficaç per a la finalitat que es proposa el periodisme, fer que el receptor s'interessi per allò que li volem comunicar i comunicar-li-ho realment. Un exemple:

*El president de la Generalitat, Jordi Pujol, i el conseller en cap, Artur Mas, han explicat la remodelació del Govern. Diuen que és una aposta de futur. Amb ella volen constituir una àrea de promoció econòmica potent, que ajunti la creació de llocs de treball amb la creació de riquesa, millorar la seguretat ciutadana, impulsar el paper de la família en l'Estat del benestar i reforçar la coordinació de l'Equip de Govern.

Per la gran quantitat d'enunciats referits a conceptes abstractes, ja sabem que la font d'informació del redactor han estat els polítics. Això a part, el text té errors

greus. Gramaticalment, n'hi ha un que fa mal a les orelles: «amb ella» (que vol dir «amb l'aposta de futur»), que, a dreta llei, s'hauria de substituir pel pronom feble *hi*. Però passa que aquí no hi va bé; i no hi va bé perquè *hi* només podria remetre'ns a la idea de lloc —i no és el cas—, i per l'expressió mateix d'«una aposta de futur». Una aposta és una juguesca. El significat del substantiu sol ja inclou la idea de futur; apostes per guanyar o perdre més endavant. No li cal el complement. Però a més a més, no és que «apostin» res per «constituir» alguna cosa més endavant, sinó que l'aposta és «constituir una àrea de promoció econòmica...». Podríem dir que, al redactor, l'han traït la font d'informació i la confiança en les fórmules d'expressió estereotipades del periodisme.

I encara trobem més desafortunada la redacció quan pensem que era un text que havia de llegir el presentador en càmera i, per tant, gairebé sense gens d'ajut del llenguatge no verbal. Si, a l'hora de llegir-lo, el presentador hagués pogut anar aixecant els dits mentre enumerava tot allò que volen Pujol i Mas, o si, sobreimpressionats a la pantalla, haguessin anat apareixent uns rètols explicatius, potser no hauria calgut la intervenció del corrector. Però aquest text havia de ser la presentació, i la presentació de *L'Informatiu* sempre és amb el presentador en càmera.

Tenint presents totes aquestes consideracions i altres que ara seria llarg d'explicar, el text corregit va ser aquest:

El president de la Generalitat, Jordi Pujol, i el conseller en cap, Artur Mas, han explicat la remodelació del Govern. Volen constituir una àrea de promoció econòmica potent, que fomenti tant la creació de llocs de treball com la creació de riquesa; volen millorar la seguretat ciutadana; impulsar el paper de la família en l'Estat del benestar; i també volen reforçar la coordinació de l'Equip de Govern.

En canvi, de la mateixa manera que hem dit que no podem recórrer als gestos, o a segons quins gestos, el mitjà audiovisual ens proporciona altres recursos d'expressió. Una cortineta, una sintonia, un rètol, afegeixen informació al discurs. Gràcies a això, podem evitar, per exemple, allò tan tòpic i tan mal dit de «i ara en clau econòmica».

Concebre tot el noticiari com un sol text —que ha de seguir les regles d'adequació, coherència i cohesió—, i com un sol text per ser llegit en veu alta, més que no pas per ser dit —ja que no ens podem valer dels recursos expressius del llenguatge no verbal—, ens permet incorporar d'una manera absolutament natural tots els elements de la gramàtica normativa tradicional i anar bandejant construccions i maneres de dir que no convenen gens al propòsit d'informar.